MISCELLANEA

FRAY LUIS DE LEÓN: *SCRISOAREA – PROLOG* LA *EDITIO PRINCEPS* A *OPERELOR COMPLETE* ALE SFINTEI TERESA DE ÁVILA (1588). TRADUCERE ŞI COMENTARII*

Amelia SANDU-ANDRIEŞ
"Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi
ameliasanduandries@yahoo.fr

Abstract The present notes on Fray Luis de León's Letter to the first edition of the Unabridged Works of Saint Teresa of Jesus (and the translation into Romanian) are a personal show of gratitude towards two of the writers I discovered rather late in my life. Both of them have lived during the same period (the sixteenth century), yet they never knew each other directly. They have both suffered the wrath of the Inquisition and have had to face people's envy or misunderstanding, in an era that was full of contrasts. They have both found a saving refuge in writing, in the creation of spiritual treasures and teachings others could benefit from. Both of them have loved the Castilian language, deeming it the most suitable way of expressing their deepest emotions and reflections. A language that was meant to talk to God, to which they have both devoted their lives, although from different perspectives: Fray Luis de León as a teacher, theologist, poet and translator, whilst Saint Teresa founded convents and monasteries and wrote ascetic mystical literature. In 1588, a couple of years after Saint Teresa's death, Fray Luis agrees to write the prologue to her Unabridged Works, displaying an argumentative structure, an erudition and an honesty worthy of their common model, Saint Augustine. This encounter in writing has brought together, across time, two spirits that through their life and works strived to set a moral and spiritual example for the community they were meant to live in.
Keywords: mystical writings, Saint Teresa of Jesus, Fray Luis de León, translation, Romanian.

Teresa de Ávila (1515-1582) este reformatoarea Ordinului de Carmelite Desculţe din Spania şi o scriitoare cu totul aparte. Într-o epocă marcată de conflicte militare, politice, sociale şi religioase, scrisul implică un pericol cert şi nu este considerat propriu femeilor. Cu o tenacitate ieşită din comun, această „femeie fără învăţătură" ("mujer sin letras", cum se declară a fi) propune un discurs autoreferenţial ce revigorează spaţiul literar hispanic, deschizându-l introspecţiei interioare. Opera ei s-a bucurat de o receptare timpurie, în diferite culturi europene. În Franţa, de pildă, primele traduceri

* *Fray Luis de León: The* Letter – Prologue *to* Editio Princeps *of Saint Teresa de Ávila's* Unabridged Works *(1588). Translation and Commentaries.*

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

apar la începutul secolului al XVII-lea. În comparaţie cu spaţiul cultural occidental, în România scrierile tereziene sunt însă traduse abia spre sfârşitul secolului al XX-lea (Sfânta Tereza din Ávila 1994, 1995, 1996, 1998, 2007).

Fray Luis de León (1527-1591)[1], exeget biblic, literat, traducător, imaginea prin excelenţă a umanismului spaniol, reconstruieşte în *Scrisoarea – Prolog* de faţă portretul acestei femei de excepţie: „[...] hay en este hecho tantas cosas extraordinarias y nuevas, que llamarle milagro es poco, porque es un ayuntamiento de muchos milagros"[2].

Pe Teresa de Ávila, Inchiziţia o supraveghease îndeaproape, pentru origini familiale iudaice şi suspiciuni de deviere de la doctrină. În 1588, când Consiliul Regal aprobă publicarea *post mortem* a primei ediţii a *Operelor* sale, încă planează unele umbre asupra memoriei maicii carmelite – după cum demonstrează însăşi polemica stârnită de demersul iniţiat de erudit (Álvarez 1984). În aceste condiţii, cuvintele de preţuire (provenind de la un alt persecutat al Tribunalului religios, fray Luis însuşi) trebuie întărite de o argumentaţie riguroasă, bazată pe fapte verificabile şi pe considerente teologice de autoritate.

Scrisoarea – Prolog trebuie înţeleasă ca produs al contextului istoric: este vorba de anii Contrareformei, când tensiunile religioase ating extreme greu de imaginat astăzi. Astfel îşi începe Luis de León emoţionanta pledoarie ce vizează reabilitarea operei tereziene: cu sinceritatea celui care încearcă să repare un gol al trecutului printr-o împlinire a prezentului: „Yo no conocí, ni vi a la santa madre Teresa de Jesús mientras estuvo en la tierra; mas ahora que vive en el cielo la conozco y veo casi siempre en dos imágenes vivas que nos dejó de sí, que son sus hijas, y sus libros, que a mi juicio son también testigos fieles, y mayores de toda excepción de su gran virtud [...]"[3].

Aşadar, teologul regăseşte mai desăvârşit prezenţa priorei carmelite[4] în roadele spirituale săditе de ea. Cărţile sale şi desăvârşirea cu care fiicele întru credinţă îi duc mai departe moştenirea, servesc drept consolare pentru dispariţia corpului fizic, petrecută în 1582. Apelativul *santa madre*, referitor la Teresa, apare în textul *Scrisorii – Prolog* de nu mai puţin cinci ori, fiind însoţit de câmpul semantic al luminii. În termeni obiectivi, constituie o adecvare la uzul formulelor nominale de adresare din epocă, fără a fi un simptom de sărăcie lexicală. În termeni subiectivi, ar putea sugera o intuiţie a autorului, bazată pe fapte de notorietate şi justificând o anticipare a sfinţeniei, în sens teologic[5]. Cuvinte precum *virtute*, *desăvârşire*, *minune*, *har*, *foc*, *a aprinde*, *a*

[1] Există numeroase studii despre viaţa şi opera lui fray Luis de León. Pentru elaborarea expunerii de faţă am consultat García de la Concha/ San José Lera (1996) şi Thompson (1995).

[2] *Carta del maestro fray Luis de León a las madres Priora Ana de Jesús y Religiosas Carmelitas Descalzas del Monasterio de Madrid*, în Teresa de Jesús (2015: 40).

[3] *Carta del maestro*..., în Teresa de Jesús (2015: 29).

[4] În mănăstirile catolice, *priora* corespunde rangului de stareţă.

[5] Teresa de Jesús (nume cu care ea semnează, de altfel, şi sub care e cunoscută în mediul bisericesc hispanic) este beatificată în 1614 şi canonizată în 1642. În 1970 devine prima femeie declarată Doctor al Bisericii Catolice.

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

arde, *ardoare*, *flamă*, *înger de lumină*, *a descoperi*, *lumină*, *a lumina* sunt recurente în text. Portretul astfel schiţat recreează o prezenţă aproape eterică, ce se desprinde de trupul muritor – un vehicul necesar pentru înfăptuirea operei pământeşti, dar efemer şi neînsemnat din perpectiva eternităţii.

Constructul luisian, judicios organizat, se adresează raţiunii, oferind un adevărat model de îndoială metodică şi progresie argumentativă. Fray Luis îşi provoacă adversarii pornind de la propria lor incredulitate, pe care o demontează pas cu pas. Atunci când invocă obiecţiile detractorilor, adoptă o aparentă atitudine de inocenţă interogativă. Demarează demonstraţia enunţând dubii empirice sau de bun simţ, aducând ulterior o baterie de contraargumente dificil de combătut, întrucât se bazează pe învăţături biblice şi scrieri patristice.

Autorul plasează figura Terezei din Ávila în interiorul unei uimiri, pe care el o numeşte „minune". O uimire concentrică (faptul de a fi femeie este situat în centru şi invocat în primul rând: femeie simplă, singură, neînvăţată, dar plină de curaj şi perseverenţă), în jurul căreia se ordonează aproape geometric alte uimiri („o adunare de minuni", scrie fray Luis). Sunt uimirile legate de profunzimea reformelor iniţiate şi duse la capăt de carmelită; de gradul de desăvârşire al acestora; de creşterea lor în timp şi de răspândirea lor geografică; de repercusiunea şi influenţa avute de noile învăţături şi reguli monahale asupra societăţii spaniole, în ansamblu.

Asemenea reuşite, într-o epocă marcată de dispreţul şi teama faţă de femeie, atrag atenţia în mod deosebit şi constituie tocmai suportul criticilor adversarilor reformatoarei spaniole. I se neagă dreptul de a da învăţătură spirituală. Învăţătorul este Isus sau, în numele şi reprezentarea lui, un bărbat, dar nicidecum o femeie. Tot astfel, e suspectată de contagiere cu idei luterane (din grupul aşa-numiţilor *alumbrados*). Rugăciunea de unire, comunicarea personală cu divinitatea, certitudinea harului divin, anumite chestiuni polemice legate de cristocentrism şi Sfânta Treime, realităţile supranaturale, reculegerea intimistă de care vorbeşte s-ar apropia de protestantism, combătut de monarhia spaniolă a regelui Filip al II-lea, prin mişcarea contrareformistă. Şi oricum ar fi, susţin detractorii, asemenea daruri nu pot veni de la Domnul, ci sunt fantasmagorii produse de o imaginaţie scăpată de sub control.

În apărarea ei, autorul pune în joc întreaga măiestrie retorică şi, mai cu seamă, experienţa de teolog versat în chestiuni biblice. Astfel, dimensiunea teologală a *Scrisorii – Prolog* depăşeşte semnificativ abordarea de factură filologică, umanistă ori editorial-critică a scrierilor. Fray Luis arată, printre altele, că harul pe care Domnul îl revarsă asupra unora nu poate fi justificat raţional şi, oricum, nu poate fi pătruns de gândirea omenească. Ţelul suprem al cunoaşterii este Adevărul, dar acesta poate fi dezvăluit omului în diferite grade, niciodată în integralitatea sa. Distincţia dintre *sensibilia* (acea parte a adevărului privitoare la lucrurile materiale, imediate şi contingente realităţii palpabile) şi *inteligibilia* (acea parte a adevărului privitoare la revelaţiile divine sau la alte daruri spirituale) este preluată de fray Luis de la magistrul său spiritual, Sfântul Augustin (a se vedea AUGUSTIN, *De magistro*) şi prezentată, printre altele, ca argument de autoritate.

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

Fray Luis nu pierde ocazia de a critica obtuzitatea teologilor contemporani lui. Îmbrăcaţi cu haina puritanismului, aceştia doresc să împiedice publicarea cărţilor maicii carmelite, pe motiv că, nefiind un produs al teologiei oficiale, ar fi nesigure din punct de vedere doctrinar şi ar pune în pericol sufletele cititorilor. Cu amară ironie, autorul afirmă că orice carte, până şi Sfânta Scriptură, poate suferi o interpretare strâmbă, dar că acest lucru depinde întotdeauna de strâmbătatea interioară a celui care citeşte: răul nu stă în pagini. Aceşti noi farisei constituie ţinta principală de atac a eruditului. Regăsim aici ecouri ale propriei sale biografii, şi anume episodul anilor petrecuţi în închisorile Inchiziţiei (1572-1576). Amărăciunea de a fi fost acuzat pentru un act intelectual, şi anume, traducerea în limba castiliană şi comentarea *Cântării Cântărilor*, într-un moment când prezenţa textelor sacre se permitea doar în latină; sentimentul de a fi fost victima invidiei şi minciunii adversarilor academici; dificultatea de a fi trebuit să-şi pregătească şi susţină propria apărare, toate acestea îl determină pe fray Luis să biciuiască fără milă ipocrizia, să ironizeze autosuficienţa, să combată intoleranţa, în oricare formă a ei.

Din punctul de vedere al deschiderii ideilor, fray Luis se situează în categoria umaniştilor creştini, încrezători în capacitatea fiinţei umane de a deveni mai bună prin educaţie. Tocmai la educaţia morală şi spirituală se referă autorul atunci când vorbeşte despre beneficiile pe care lectura cărţilor maicii Teresa le poate aduce cititorilor. Căci, în afară de o limpezime şi frumuseţe a prozei ce o fac de neegalat, scrierile ei au darul de a aprinde vocaţii, de a lumina vieţile oamenilor, de a le da un sens nou, de a fi o voce vie a prezenţei divinului în lume. O astfel de putere de convingere nu poate veni decât de la Duhul Sfânt, consideră fray Luis. Cuvântul revelat nu poate fi pus la îndoială de oameni: este un alt argument forte al pledoariei teologice luisiene.

În ceea ce priveşte dimensiunea de filolog şi editor, încredinţată fiindu-i sarcina de a revizui manuscrisele tereziene originale, fray Luis declară că nu îndrăzneşte să modifice nimic din text, căci aceasta ar însemna o impietate. Duce la capăt o riguroasă muncă de filolog, despre care dă mărturie cu onestitate critică.[6] Astfel îşi caracterizează el demersul ecdotic, în raport cu scrierile tereziene, de care se apropie cu profund respect:

> Los cuales libros que salen a luz, y el Consejo Real me los cometió que los viese, puedo yo con derecho enderezarlos a ese santo convento, como de hecho lo hago, por el trabajo que he puesto en ellos, que no ha sido pequeño. Porque no solamente he trabajado en verlos y examinarlos [...], sino también en cotejarlos con los originales mismos [...] y en reducirlos a su propia pureza, en la misma manera que los dejó escritos de su mano la madre, sin mudarlos ni en palabras, ni en cosas de que se habían apartado mucho los trasados que había, o por descuido de los escribientes, o por atrevimiento y error. Que hacer mudanza en las cosas que escribió un pecho en quien Dios vivía, y que se presume

[6] În ciuda declaraţiei din *Scrisoarea – Prolog*, Luis de León aduce totuşi unele modificări textelor; a se vedea García de la Concha (2004: 38-58).

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

> le movía a escribirlas, fue atrevimiento grandísimo, y error muy feo querer enmendar las palabras [...]. Así que yo los he restituido a su primera pureza[7].

În ultima parte a *Scrisorii – Prolog*, fray Luis revine la arzătoarele chestiuni de ordin teologic. Autorul, exeget recunoscut al Bibliei[8], profesor titular al Catedrei de Scriptură din cadrul prestigioasei Universităţi din Salamanca, se află mai mult ca oricând pe teren cunoscut. Anulează, prin urmare, obiecţiile adversarilor maicii Teresa, aliniind învăţăturii Bisericii concepte tereziene precum revelaţie, rugăciune de linişte, contemplare şi comuniune cu divinitatea, fără a numi expres, printre darurile divine, şi extazul, la care se referă indirect prin cuvântul „placeres"/*desfături* (ale sufletului, se înţelege).

Vanitoşii nu au acces la astfel de daruri şi, prin urmare, nu e bine nici să ceară justificări, întrucât Domnul nu coboară la oferirea de explicaţii muritorilor. Aceştia ar face mai bine, recomandă fray Luis, să se lepede de Eul lor, să se dezbare de cele lumeşti şi să purceadă la singura călătorie ce merită întreprinsă: căutarea interioară a Binelui şi Adevărului, adică a lui Dumnezeu. Căci Dumnezeu făcut om ia nenumărate chipuri. Misterul Întrupării e doar unul din acestea. Frânturi de dumnezeire se pot însă regăsi în acele persoane care, prin exemplul vieţii de zi cu zi, prin implicarea în problemele cotidiene ale comunităţii, prin ajutorul concret oferit la timp, prin curajul şi demnitatea lor, se transformă în imagini vii ale divinităţii.

O astfel de persoană este Teresa de Ávila – model în care fray Luis regăseşte tot ce e mai nobil în fiinţa umană. Îi apără cărţile şi învăţătura cu armele avute la dispoziţie: cuvintele, adică. Iar cuvintele lui sunt hotărâte, inteligente, viguroase, căci îşi trag seva din sentimentul că se află în tabăra Adevărului. Tot acest *pro domo* însufleţit se nutreşte, după veacuri, din prezenţa spirituală şi gândirea sfântului Augustin, pe care şi Luis de León şi Teresa de Ávila îl recunosc drept magistru. Căci amândoi se formează în spiritul transmis de vestitul episcop de Hipona, fie prin lectura asiduă a tratatelor sale, fie profesând în mănăstiri aparţinând Ordinului Augustinilor.

Structurată cu o logică implacabilă şi compusă într-un stil aspru, nu foarte alert datorită frazei ample şi ramificate, *Scrisoarea – Prolog* se încheie cu un ultim accent pe ideea de utilitate a scrierilor tereziene. Utilitate în prezent, pentru readucerea sufletelor la viaţa adevărată în Domnul. Utilitate în viitor, când vor fi dovada vie a curajului unei femei absolut singulare în epocă.

Scrisoarea are, aparent, un unic destinatar, numit încă din titlu (maica prioră Ana de Jesús şi comunitatea călugăriţelor carmelite). Totuşi, se adresează în egală măsură şi detractorilor nenumiţi ai maicii carmelite, aceiaşi care îi închiseseră pe Juan de la Cruz, Juan de Ávila, Gaspar de Grajal şi atâţia alţii. În amintirea lor scrie fray Luis,

---

[7] *Carta del maestro*..., în Teresa de Jesús (2015: 44).

[8] Dintre lucrările teologico-morale ale autorului, redactate în limba castiliană, reamintesc: *De los nombres de Cristo*, *Declaración al Cantar de los Cantares*, *Exposición del libro de Job*, *La perfecta casada* – toate traduse în limba română (a se vedea *Bibliografia*).

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

cu emoţie reţinută, pledoaria cuprinsă aici. Lectura avansează oarecum anevoios într-un text dens, îndelung sedimentat, solicitant. Înţelegerea unui asemenea discurs, cu o miză majoră (reabilitatea unei vieţi şi a unei opere controversate în epocă), echivalează pentru cititorul răbdător cu victoria autorului însuşi: încredinţând hârtiei tensiunea interioară acumulată în urma unor experienţe personale dure, acesta se simte liber şi vindecat de propria suferinţă.

Teresa de Ávila nu a scris cu intenţia expresă a publicării, ci pentru a transmite o anumită experienţă spirituală unui cerc restrâns de călugăriţe, duhovnici sau persoane apropiate. *Scrisoarea* Maestrului León şi *editio princeps* pregătită de el – cu toate lipsurile inerente începuturilor ecdoticii – propulsează în mediul literar european scrierile tereziene, inovatoare în multe aspecte (cel lingvistic fiind esenţial). Pentru mediul bisericesc ea rămâne, desigur, *santa Teresa de Jesús*, reformatoare a Ordinului Carmelit al Descul-ţelor, întemeietoare de mănăstiri, prima femeie declarată Doctor al Bisericii. Pentru critica literară spaniolă, este o inovatoare a limbajului, iniţiatoare a discursului autoreferenţial (autobiografia spirituală).

Renaşterea târzie spaniolă nu se poate înţelege în afara scrierilor Teresei de Ávila şi ale eruditului Luis de León, două personalităţi situate la intersecţia dintre tradiţia creştină şi culturală occidentală, reînnoirea spirituală, expresia literară genuină şi cunoaşterea interioară. Prezentul comentariu (o interpretare printre altele posibile) se doreşte a fi un act de recunoştinţă faţă de aceşti scriitori, descoperiţi târziu.

În decursul documentării, nu am identificat în limba română o traducere a *Scrisorii – Prolog*. Plecând de la importanţa textului, m-am apropiat cu profund respect spre a-l traduce şi, prin aceasta, a-l face cunoscut în spaţiul cultural românesc[9]. Dificultatea demersului a constat, pe de o parte, în abordarea conţinutului teologic şi, pe de altă parte, în redarea unui tip de frază relativ complexă în original. Structurarea sintactică, cu subordonate care se acumulează, cu dislocări, insertări apozitive, secvenţe binare, dispuneri în chiasm, contrapuneri şi comparaţii a îngreunat întrucâtva procesul de căutare a expresiei celei mai potrivite în limba română. Densitatea informaţiei cuprinse în asemenea perioade a obligat la restructurarea în unităţi formale mai mici. M-am centrat pe textul spaniol, în sensul fidelităţii faţă de conţinut. În aceeaşi măsură, însă, m-am străduit ca textul să fie armonios în limba-ţintă, la nivel fonetic, lexical şi morfo-sintactic. De asemenea, am dorit să păstrez în transpunere bogăţia, vitalitatea şi tonul sobru al scrierii spaniole, în speranţa unei receptări conforme cu personalitatea autorului, cu gravitatea temei şi contextul istoric în care s-a plăsmuit.

Scrisoare către maica prioră Ana de Jesús şi călugăriţele carmelite desculţe de la mănăstirea din Madrid, de la Maestrul fray Luis de León.

Madrid, 15 septembrie 1587.

Sănătate întru Domnul Isus Cristos.

[9] Traducerea a fost efectuată după *Carta del maestro fray Luis de León a las madres Priora Ana de Jesús y Religiosas Carmelitas Descalzas del Monasterio de Madrid* (Teresa de Jesús 2015).

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

Eu nu am cunoscut-o şi nici nu am văzut-o vreodată pe maica Teresa de Jesús câtă vreme a fost pe pământ; dar acum, că locuieşte în ceruri, o cunosc şi o văd mai mereu în două imagini vii ce ni le-a lăsat despre dânsa, şi anume în fiicele ei spirituale[10] şi în cărţile-i. Acestea, socotesc eu, sunt martore statornice şi de neîntinată încredere ale marii ei virtuţi. Căci, dacă aş vedea imagini ale chipului său, mi-ar arăta un simplu trup, iar cuvintele ei, dacă le-aş auzi, mi-ar transmite neroditor ceva despre virtutea sufletului ei.

Cel dintâi, trupul vasăzică, era obişnuit, iar cel de-al doilea, sufletul, supus amăgirii – metehne de care sunt lipsite amândouă imaginile unde o regăsesc acum. Vorba înţeleptului, *omul este cunoscut prin copiii săi*[11]. Şi adevăr e, că roadele lăsate în urmă de om dau mărturie dreaptă despre viaţa trăită de el; şi aşa socoteşte Cristos[12] atunci când, în Evanghelie, spre a-l deosebi pe cel bun de cel rău, ne trimite doar la roadele aceluia: *îi veţi recunoaşte* – zice – *după roadele lor.*[13] Astfel că virtutea, sfinţenia maicii Teresa, care ar putea să-mi pară îndoielnică şi neîndestulătoare de aş avea-o dinaintea ochilor pe dânsa, această virtute, zic, o ţin eu drept neîndoioasă şi limpede acum, că n-o văd pe dânsa, ci numai cărţile şi lucrările mâinilor ei – anume, fiicele ei spirituale. Căci după virtutea ce străluceşte în ele se cunoaşte fără înşelăciune preaplinul de har pus de Domnul în cea creată drept mamă pentru această nouă minune – fiindcă minune trebuie să fie ceea ce acum face Domnul cu şi pentru ele.

Şi dacă minune se socoate a fi ceea ce se întâmplă în afara ordinii naturale, găsim în faptele maicii atâtea lucruri extraordinare şi noi, încât a vorbi de minune e puţin, fiind mai degrabă vorba de o adunare de minuni. Minune e ca o femeie, şi încă singură, să fi adus la desăvârşire un Ordin de călugăriţe, dar şi de călugări. O altă minune e însăşi desăvârşirea aceasta. O alta, a treia, foarte marea creştere ce a cunoscut-o Ordinul în aşa de puţini ani, şi plecând de la începuturi aşa de neînsemnate. Şi toate sunt, laolaltă şi fiecare în parte, demne de luat în seamă, căci nefiind treabă femeiască a învăţa pe alţii ci, dimpotrivă, a fi învăţată, după cum scrie Sfântul Paul[14], se vede că minune nouă e ca o femeie slabă – dară cu suflet vrednic – să pornească o lucrare într-aşa de cuprinzătoare, şi de înţeleaptă, şi de folosinţă, ba chiar şi să reuşească şi să fure inimi în astă pornire, spre a le readuce la Domnul, iară oamenii să se adune cu grămezile în urma ei, lăsând deoparte tot ce lumeasca simţire jinduieşte.

După câte pot eu judeca, toate le-a voit Domnul în vremile noastre, când pare a birui diavolul – dacă e să privim la mulţimea de necredincioşi care pe necurat îl urmează, la amăgirea atâtor popoare căzute în erezie ori la nemaisocotitele nărăvii ale celor ce cu slugărnicie îi ţin alai. Şi le-a voit Domnul pentru ca să-l ia pe diavol în râs şi să-l umilească, punându-i dinainte nu un bărbat preacurajos, împlătoşat în cunoaştere, ci o femeie

[10] Teresa de Ávila le numeşte *hijas* pe călugăriţele din mănăstirile carmelite întemeiate de ea; în traducere am redat *hijas* prin *fiice spirituale*.

[11] Citatele biblice sunt preluate din versiunea catolică a Bibliei (BRC). Opţiunea este justificată de apartenenţa autorului la spaţiul confesional catolic. „Omul este cunoscut prin copiii săi" (*Ben Sirah* 11:28, BRC).

[12] Urmând principiul respectării textului-sursă, conceptele religioase şi numele sfinte sunt, de asemenea, redate conform terminologiei confesionale.

[13] „Aşadar, îi veţi recunoaşte după roadele lor" (*Mat.* 7:16, BRC).

[14] *1 Cor.* 14: 34-35 (BRC).

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

singură, care să-l provoace la luptă, şi să ridice stindardul împotrivă-i, şi să adune în văzul tuturora lume în stare să-l învingă, să-l hărţuiască şi să-i facă de hac.

Şi neîndoios a voit astfel spre a arăta câte poate El face în asemenea vremi când atâtea mii de oameni – unii cu minţile lor rătăcite, alţii cu moravurile lor depravate – îi calcă în picioare Împărăţia. Şi a dat unei femei să lumineze minţile şi să reaşeze obiceiurile multora; iar acum creşte în fiecare zi numărul celor ce curăţă stricăciunile. Şi în vremea asta de bătrâneţe a Bisericii, a binevoit El să ne arate că nu îmbătrâneşte deloc harul Său şi nici nu este acum mai slăbită puterea duhului Său decât a fost în primele-i şi fericitele-i timpuri. Căci având El acum mijlocitori mai nevrednici, ce nu-i scoboară direct, înfăptuieşte la fel – ori aproape la fel ca înainte.

Cât despre cea de-a doua minune, întreb: viaţa pe care o duc Cuvioşiile Voastre[15], desăvârşirea la care v-a ridicat maica prioră, ce altceva sunt decât o înfăţişare întocmai a sfinţeniei Bisericii de la începuturi? Căci pe drept, toate câte le citim în istorisirile din timpurile vechi, le vedem acum cu ochii noştri în rânduielile voastre. Iar viaţa voastră de zi cu zi ne arată prin fapte cele ce, prin raritate, păreau a exista numai pe hârtie ori în vorbe. Şi toate câte, citite, umplu de admiraţie şi abia de le dau ochii crezare, le vedem acum împlinite în Cuvioşia Voastră şi în însoţitoarele aflate aici.

Dezbărate de tot ce nu e Domnul, şi încredinţate numai braţelor Mirelui vostru dumnezeiesc, şi alipite de El, cu tărie bărbătească în trupuri de femei firave şi slabe din fire, puneţi în faptă cea mai înaltă şi mai mărinimoasă filosofie închipuită vreodată de oameni. Şi ajungeţi cu lucrarea voastră acolo unde, cât priveşte viaţa cea desăvârşită şi virtutea cea deplină, abia de au ajuns cu gândul cei mai pătrunzători. Căci disprețuiți bogăția, și urâți libertatea, şi nu puneți preţ pe faimă, şi îndrăgiți simplitatea şi munca, iar învăţătura toată vă stă în silinţa de a înainta pe calea virtuţii, într-o sfântă şi fără de oprire întrecere. La toate acestea, Mirele vostru dumnezeiesc vă răspunde cu o puternicie a bucuriei revărsate în suflet, într-atât de mare, că lepădarea şi golirea de tot ce dă mulţumire vieţii lumeşti se preface la voi în comoară de adevărată desfătare. Nesocotiţi cu atâta dărnicie firea omenească, de parcă slobode aţi fi de legile ei, ori deasupră le-aţi fi. Căci nici munca nu vă osteneşte, nici singurătatea nu vă slăbeşte, nici boala nu vă doboară, nici moartea nu vă înfricoşează ori înspăimântă, ci mai degrabă vă îmbucură şi înviorează.

Dincolo de toate, însă, mă minunează nespus însufleţirea sau, de putem zice aşa, uşurinţa cu care împliniți ce este peste măsură de anevoios. Căci penitenţele vă sunt mulţumire, şi neîmpotrivirea joc, şi asprimile plăcută zăbavă. Ca şi cum v-aţi întrece în zburdălnicii şi încontinuu aţi petrece, puneţi netăgăduit în faptă toate câte umplu de teamă firea omenească. Exerciţiul virtuţilor eroice l-aţi preschimbat în dulce sărbătoare. Şi astfel arătaţi prin fapte adevărul cuvântului lui Cristos: *căci jugul său este lesne de purtat, iar povara sa este uşoară*[16].

Căci nicio femeie din lume nu se bucură de podoabele ei pe cât vă bucuraţi Cuvioşiile Voastre trăind precum îngerii. Şi îngeri sunteţi, fără putinţă de tăgadă, nu doar în desăvârşirea vieţii ce o duceţi, ci cu osebire în asemănarea şi strânsa unire ce o aveţi dimpreună în vieţuirea aceasta. Nu se află două lucruri mai asemănătoare decât sunteţi

[15] Fray Luis de León le scrie priorei şi călugăriţelor. Autorul foloseşte *Vuestras Reverencias*, formula uzuală în epocă pentru a se adresa călugăriţelor catolice având un anume grad ierarhic.

[16] „Căci jugul meu este lesne de purtat, iar povara mea este uşoară" (*Mat.* 11:30, BRC).

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

toate laolaltă şi una faţă de alta în vorbă, modestie, pioşenie, judecată, în blândeţe sufletească şi, în sfârşit, în toată purtarea şi felul vostru de a fi. Şi pentru că una şi aceeaşi virtute vă însufleţeşte pe toate, păreţi toate la fel; şi în toate, ca în nişte oglinzi foarte limpezi, străluceşte un singur chip: acela al maicii sfinte, care trece în fiice.

Şi în ele, fără să o fi văzut eu pe dânsa cât a trăit – după cum spuneam la început –, o văd acum cu şi mai multă claritate. Căci fiicele ei nu sunt doar portrete asemeni chipului ei, ci mărturii neîndoioase ale marilor ei desăvârşiri, ce se comunică tuturora, trecând de la una la alta cu atâta repeziciune, încât – şi avem aici minunea a treia - în cei douăzeci de ani câţi pot fi de când maica a întemeiat dintâia mănăstire şi până în clipa asta, când scriu eu cele de faţă, s-a umplut Spania cu mănăstiri unde îl slujesc pe Domnul mai bine de o mie de monahi. Iar printre monahe, Cuvioşiile Voastre străluciţi precum luceferii între alte stele mai mici. Căci, aşa cum reformarea mănăstirilor fost-a începută de o binecuvântată femeie, la fel, călugăriţele ei par a fi mai presus în toate. Şi nu doar în Ordinul lor îndrumă cu lumină, ci fac cinste întregii noastre naţii, sunt mândria ăstor timpuri, flori gingaşe ce înfrumoşează uscăciunea ăstor veacuri şi, negreşit, mădulare dintre cele mai alese ale Bisericii, martore vii ale prezenţei lui Cristos, dovezi clare ale virtuţii lui fără margini şi pilde netăgăduite unde vedem că prinde viaţă ceea ce credinţa ne făgăduieşte. Toate acestea le spun despre fiicele maicii – dintâia imagine unde o regăsesc pe dânsa.

Şi nu este mai puţin limpede şi nici mai puţin minunată cea de a doua imagine de care am vorbit: cărţile şi manuscrisele, adică. Fără nicio umbră de îndoială, Sfântul Duh a dorit ca maica Teresa să fie o pildă dintre cele mai alese. Prin înălţimea celor tratate, prin delicateţea şi claritatea expunerii, ea depăşeşte multe alte minţi strălucite. Prin felul zicerii, prin limpezimea şi curgerea lină a stilului, prin frumuseţea şi buna îmbinare a cuvintelor, prin eleganţa simplă care încântă mai presus de toate, mă îndoiesc eu că ar exista în limba noastră ceva care să-i semene.

Astfel, de câte ori citesc, mă umplu de uimire reînnoită şi în multe locuri mi se pare că nu e glas omenesc cel pe care îl aud, dar că însuşi Duhul Sfânt glăsuieşte acolo şi că el era cel ce-i mânuia pana şi-i purta mâna – dacă mă iau după lumina adusă în acele lucruri greu de înţeles ori după focul aprins de cuvintele ei în inima celor ce le pătrund. Lăsând la o parte multe alte mari foloase de aflat în lectura cărţilor, două sunt – după părerea mea – cele mai putincioase: şi anume, că trezesc în sufletul cetitorilor calea virtuţii şi, apoi, că aprind iubirea întru ea şi întru Domnul.

Minunat e primul folos, adică să vezi cum ochii sufletului îl pun dinainte pe Domnul în toate, şi cum arată cu atâta uşurinţă drumul unde El poate fi găsit, şi cum cei ce Îl găsesc petrec atât de plăcut şi de prietenos în însoţirea Lui. Cât despre al doilea folos, cu fiecare cuvânt în parte şi cu toate luate dimpreună, maica lipeşte în suflet foc ceresc, care îl aprinde şi îl topeşte de dorul celor de sus. Şi depărtând din faţa ochilor şi din simţiri toate piedicile existente, nu pentru ca să nu le vadă, ci ca nu cumva să le îndrăgească şi să pună preţ pe ele, lasă sufletul nu doar despuiat de toate câte falsa închipuire i le oferea, ci mai ales uşurat de greimea şi moliciunea ei, şi atât de doritor – dacă se poate spune – şi de nerăbdător după bine, că se înalţă în zbor la El, de câtă dorinţă fierbe. Căci marea ardoare care însufleţea acel piept sfânt a ieşit odată cu cuvintele şi ridică acum flamă pe oriunde trece.

Cuvioşiile Voastre sunteţi martore de preţ, iar pilda voastră e mult asemănătoare. Căci nu se întâmplă vreodată să citesc în cărţi ceva ce să nu pară a-mi aminti de vorbele voastre. Şi invers, nu vă aud vreodată vorbind fără să mi se pară că o citesc pe maică. Cei ce

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

voiesc a încerca, vor vedea cât adevăr stă în câte zic. Vor vedea aceeaşi lumină şi o foarte adâncă înţelegere a lucrărilor atât de gingaşe şi de înalte ale sufletului, aceeaşi uşurinţă şi bucurie în a le plăsmui în cuvinte, aceeaşi iscusinţă, aceeaşi delicateţe, vor simţi acelaşi foc dat de Domnul şi vor fi cuprinşi de aceeaşi dorinţă după El. Vor vedea acelaşi fel de sfinţenie, la adăpost de lume, fără minuni ştiute de toţi, ci într-atât de pătrunsă de continua vieţuire în preajma substanţei, încât uneori, fără măcar a-l numi pe Domnul, aprinde sufletele în iubire de El.

Şi, reîntorcându-mă la început, spun că, dacă pe maică nu am văzut-o cât timp a fost pe pământ, acum o văd în cărţile şi în fiicele ei spirituale. Sau, încă mai clar spus, în Cuvioşiile Voastre o văd, căci sunteţi cu adevărat fiicele sale, cele mai apropiate de felul ei de a fi, portret viu al scrierilor şi cărţilor ei.

Cărţile acestea ies acum la lumină. Consiliul Regal mi le-a încredinţat spre revizuire. Din munca ce am avut-o, cu drept pot eu să le întorc astei sfinte mănăstiri, aşa cum şi fac. Deloc nu a fost puţină munca aceasta, căci nu doar că m-am străduit să le cercetez şi să le revizuiesc, precum a cerut Consiliul, ci şi să le compar cu originalele însele – ce mi-au stat la îndemână multe zile. Le-am readus eu la dintâia limpezime cu care mâna maicii le-a scris, fără a schimba nimic, nici în cuvinte şi nici în alte cele – după cum s-a petrecut adesea în copiile ce umblau, şi fost-a ori din neglijenţa copiştilor, ori din îndrăzneală şi greşeală. Căci a face schimbări în cele scrise de un suflet în care Domnul însuşi sălăşluia şi pe care îl îndemna, pesemne, la scris, a fost – după mine – o îndrăzneală foarte mare şi o greşeală din cale afară de urâtă să îndrepte cineva fie şi un singur cuvânt. Cine ar înţelege bine castiliana ar vedea că limba folosită de maică este eleganţa însăşi. Căci, deşi în unele părţi din scrieri, mai înainte să termine argumentul început îl amestecă cu altele şi rupe firul povestirii, luând-o iar de la capăt cu dese adăugiri, totuşi adăugeşte cu atâta pricepere şi face cu atâta delicateţe amestecul, încât tocmai păcatul acesta este ceea ce dă frumuseţe scrisului şi îl înalţă. Eu am restituit cărţilor puritatea dintâi.

Dar fiindcă nu există niciun lucru, oricât de bun, care să scape răutăcioasei firi a omului de a născoci lipsuri, ar fi bine acum (şi vorbind Cuvioşiilor Voastre) să răspund pe scurt la gândurile unora.

În aceste cărţi se descriu revelaţii şi se vorbeşte despre unele trăiri interioare ce se petrec în timpul rugăciunii, trăiri îndepărtate de ordinea naturală a simţurilor[17]. Se poate întâmpla ca vreunii să spună despre revelaţii că sunt îndoielnice şi că, tocmai din astă cauză, n-ar fi potrivit să iasă la lumină. În ce priveşte dialogul lăuntric al sufletului cu Domnul, vor spune că e o lucrare foarte spirituală şi dăruită foarte puţinora. De aceea, a o aduce deschis dinaintea tuturor ar putea fi ocazie de primejdie. În ăst lucru se înşală ei cu adevărat.

Căci, în cazul dintâi, al revelaţiilor, aşa cum drept e că diavolul se transfigurează uneori în înger de lumină şi duce în ispită şi, sub chipuri prefăcute, păcăleşte sufletele, totuşi la fel de drept şi de bunăcredinţă e că Duhul Sfânt vorbeşte cu cei aleşi ai săi şi li se arată în

[17] Între 1574-1580, Sfânta Tereza s-a aflat în mai multe rânduri în vizorul Tribunalului Inchiziţiei, care se îndoia că rugăciunea interioară (expusă în *Cartea vieţii*, *Drumul perfecţiunii* şi promovată printre călugăriţele şi călugării ordinului monahal reformat de ea) ar fi fost conformă cu dogma Bisericii, mai sigură în rugăciunea orală. O altă acuzaţie se referea la experimentarea de extazuri, viziuni şi revelaţii, considerate a proveni de la diavol. În contextul Contrareformei, climatul de neîncredere era atotprezent.

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

diferite feluri, fie spre câştigul lor, fie al celor din jur. Iar dacă primele revelaţii, diavoliceşti, nicicum nu se cuvine a fi scrise şi nici aprobate, fiindcă amăgiri sunt, celelalte merită din plin a fi cunoscute şi păstrate în scris. Căci i-a zis îngerul lui Tobia: *Taina regelui e bine să o ţii ascunsă, dar faptele lui Dumnezeu să le faci cunoscute şi să dai mărturie cu cinste!*[18] Ce sfânt se află care să nu fi avut vreodată o revelaţie? Sau ce viaţă de sfânt se scrie unde să nu se pomenească de revelaţiile avute?

Istorisirile scrise de cei din Ordinele sfinţilor Dominic şi Francisc trec din mână în mână, şi umplu inimile tuturora, şi aproape că nu există acolo pagină fără de revelaţie, fie ea a întemeietorilor, fie a discipolilor. Vorbeşte Domnul cu prietenii săi, fără nicio îndoială, şi le vorbeşte nu pentru ca nimeni să nu afle, ci tocmai pentru ca să se ţină seamă de spusele Lui, ce sunt lumină. Şi lumină fiind, iubite sunt în toate înfăţişările lor. Şi întrucât Domnul caută mântuirea oamenilor, niciodată nu face aste daruri deosebite unuia singur decât pentru ca, prin acela, să poată avea folos mulţi alţii.

Câtă vreme lumea s-a îndoit de virtutea sfintei maici Teresa şi au fost unii care au gândit altminteri decât era adevărat, fiindcă atunci încă nu se vedea felul cum Domnul îi încuviinţa lucrările, a fost potrivit ca scrierile ei să nu iasă la lumină şi nici să nu umble slobode, spre a împiedica asprimea judecăţilor unora. Acum însă, după moartea ei, când faptele ei şi felul cum s-au petrecut ne dau încrederea deplină că vin de la Domnul, şi când vedem minunea neputreziciunii trupului său, precum şi alte minuni ce zilnic le face, îndepărtându-ne orice umbră de îndoială asupra sfinţeniei ei, acum – zic – a ascunde harurile pe care Domnul i le-a făcut în timpul vieţii şi a nu consimţi la cunoaşterea mijloacelor cu care a desăvârşit-o Domnul spre binele atâtora, ar însemna să facem nesocotinţă Duhului Sfânt, şi să întunecăm minunile lui, şi să acoperim cu un văl slava lui. De aceea, niciun om cu judecata întreagă nu ar socoti întemeiat ca asemenea revelaţii să fie ţinute ascunse.

Despre ce declară unii, că nu se cuvine să-şi scrie maica propriile revelaţii, e neîntemeiat în ce o priveşte pe dânsa, căci a scris sub ascultare fiind şi împotriva voinţei ei, neştirbind defel darul smereniei şi al umilinţei creştineşti.[19] În ce ne priveşte pe noi şi preţuirea noastră, socot mai degrabă a fi spornic lucru să le cunoaştem. Căci despre oricine altcineva ce ar scrie s-ar putea ridica îndoieli dacă se înşela, ori era pornit să ne înşele. Dar cu niciun chip nu se îngăduie a le ridica în cazul maicii, care scria toate câte se petreceau înlăuntrul sufletului şi era atât de sfântă încât nu ar fi schimbat cu nimic adevărul asupra unor lucruri într-atât de însemnate.

Ce mă tem eu din partea unora este că nu le sunt pe plac astfel de scrieri, nu pentru înşelăciunea ce s-ar putea cuprinde în ele, ci pentru înşelăciunea aflată în sufletul lor, care nu le îngăduie să creadă că se pogoară Domnul într-atâta în cineva. Nu ar crede aceştia toate câte cred dacă ar zăbovi să gândească niţel. Căci de mărturisesc ei că Domnul s-a făcut Om, de ce oare pun la îndoială că vorbeşte El cu omul? Tot astfel, de cred ei că a fost răstignit şi biciuit de oameni, de ce se înspăimântă că Domnul găseşte bucurie în ei? E mai de mirare să-i apară El unui slujitor al său şi să-i vorbească decât să se prefacă El în slujitorul nostru şi să pătimească moartea? Mai bine învrednicească-se oamenii a-l căuta

[18] *Tobia* 12:7.

[19] Teresa de Ávila scrie la cererea confesorilor ei ori a călugăriţelor de la mănăstire, după cum explică sistematic în prologul cărţilor.

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

pe Dumnezeu pe calea arătată de El, adică a credinţei şi a iubirii, şi a păstrării curate a legilor şi poruncilor lui, iar câştigul cel mai mic va fi să li se facă şi lor asemenea daruri sfinte.

Astfel, cei ce judecă aspru revelaţiile maicii, fie pentru că nu cred nicicum să fi fost – şi atunci se amăgesc amarnic –, fie pentru că unele din cele ce au fost le par lor înşelătoare, să se îndatoreze atunci a judeca drept măcar în privinţa revelaţiilor ţinute ca adevărate, datorită sfinţeniei celor ce le-au trăit. Iar revelaţiile scrise aici li se asemuiesc întru totul, iar istoria lor nu doar că nu ascunde niciun fel de primejdie în materie, ba chiar este folositoare şi trebuincioasă în cunoaşterea celor bune, la cei ce le-ar putea avea. Căci maica Teresa nu povesteşte uscăcios doar revelaţiile comunicate de Domnul, ci spune şi strădaniile ei de a le cerceta, şi arată semnele lăsate de cele adevărate, precum şi judecata ce trebuie să ne-o facem despre ele, şi dacă e potrivit să dorim ori, dimpotrivă, să nu primim a le avea.

În dintâia privinţă, scrierile ne învaţă că revelaţiile date de Domnul rodesc totdeauna în suflet multe virtuţi, atât spre binele aceluia ce le primeşte, cât şi spre mântuirea multora din jur. În a doua privinţă, ne atrag atenţia că nu avem a ne dirigui după ălelalte, căci rânduiala vieţii stă în învăţătura Bisericii şi în toate câte ni le-a descoperit Domnul în Cărţile Sfinte, precum şi în cele ce ţin de judecata sănătoasă şi dreaptă. Apoi, ne mai învaţă să nu dorim revelaţiile şi nici să gândim că în ele ar sta desăvârşirea sufletului, ori că ar fi neîndoielnice semne ale harului divin, căci binele sufletelor stă, de fapt, în a-l iubi mai stăruitor pe Domnul, şi în a pătimi pentru el, şi în a ne răstigni alipirile omeneşti şi în a ne goli şi dezbăra mai mult de noi înşine şi de toate lucrurile.

Şi ceea ce ne învaţă prin cuvinte scrierile acestea, ni se arată fără tăgadă mai apoi prin chiar exemplul maicii. Şi ne descriu cu câtă neîncredere a tratat ea întotdeauna revelaţiile avute, şi cât de îndeaproape le-a cercetat, şi cum s-a călăuzit totdeauna nu numaidecât după ele, ci după cele ce o sfătuiau prelaţii şi duhovnicii ei. Şi asta în ciuda faptului că revelaţiile erau neîndoios dintre cele bune – din cât se poate judeca după efectele de reînnoire asupra maicii înseşi şi asupra întregului ei Ordin. Astfel că revelaţiile arătate aici nu sunt nici îndoielnice şi nici nu deschid portiţe pentru cele îndoielnice, ci mai degrabă descoperă lumină spre a cunoaşte pe cele ce de ăst fel ar fi. Iar cărţile de faţă sunt, în cunoaşterea aceasta, precum piatra de încercare.

Mai rămâne acum de replicat celor ce găsesc primejdie în cărţile acestea. Delicateţea chestiunilor tratate, spun ei, nu e la îndemâna tuturora. Dar fiindcă sunt trei tipuri de persoane: unele care tratează despre rugăciune; altele care, dacă ar dori, ar putea trata despre rugăciune şi, în sfârşit, un al treilea tip, care nu ar avea dreptul să o trateze datorită condiţiei lor, vin şi întreb: care din persoanele acestea se află în primejdie? Cele spirituale? Nu, dacă nu cumva ar fi dăunător ca să cunoască ele tocmai ceea ce fac şi ce le intră în îndeletnicire. Cele care au aplecare să fie? Cu atât mai puţin, fiindcă au aici nu doar pe cineva care să le îndrume când vor ajunge a fi, ci şi care să le încurajeze, să aprindă dorinţa de a fi spirituale – ceea ce este un bine foarte mare. Şi ce primejdie ar pândi persoanele de al treilea tip? Primejdie în a şti că Domnul este iubitor faţă de oameni? Că acela ce se dezbară de toate îl găseşte pe El? Primejdie în a cunoaşte darurile pe care le face sufletului? Ori diferitele desfături cu care umple sufletul? Felul cum îl îndeamnă şi grăbeşte spre însănătoşire? Ce lucru este în cărţi care, odată ştiut, să nu sfinţească pe oricine citeşte? Ce, care să nu-l crească în a preamări pe Domnul? Iarăşi, ce lucru care să nu-i aprindă sufletul după iubirea Lui?

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

Dacă cercetarea acestor lucrări văzute, făptuite de Domnul în zidirea şi cârmuirea lumii, este o şcoală de priinţă pentru obştea toată, cum oare ar putea fi primejdioasă pentru cineva cunoaşterea minunilor Lui nevăzute? Şi chiar dacă cineva, din netrebnica fire a sa, ar scoate vreo pagubă, ar fi oare drept, din astă cauză, să închidem uşa atâtor binefaceri, răsfrânte asupra atâtor credincioşi? După temeiul acesta, ar cere unii nici să nu se tipărească Evanghelia căci, vai, e prilej de foarte mare pierdere pentru cel ce nu ştie a o primi, cum zicea şi sfântul Paul[20]. Ce scrieri există, chiar dintre cele ce cuprind Scripturile Sfinte, de unde un suflet nedemn să nu poată scoate o strâmbătate? În judecarea lucrurilor se cuvine a căuta dacă sunt bune în ele însele şi potrivite pentru menirea lor, şi nicidecum după ceea ce ar deveni prin neroada întrebuinţare din partea unora: căci dacă ne uităm la asta, niciun lucru nu e într-atât de sfânt încât să nu poată fi interzis. Ce există mai sfânt decât Sacramentele? Şi câţi, totuşi, nu devin mai păcătoşi prin nepotrivita lor folosire?

Diavolul, viclean fiind şi mereu gata să ne dăuneze, îşi schimbă adesea înfăţişarea şi se arată în minţile unora drept prevăzător şi grijuliu cu binele aproapelui. Dar pentru a-i îndepărta şi lipsi pe mulţi de ceva bun şi lesne folositor, invocă o anume stricăciune ascunsă. Preabine cunoaşte el că va pierde însutit cu cei ce s-ar vindeca şi s-ar desăvârşi sufleteşte cu ajutorul unor astfel de cărţi, decât că va câştiga prin ignoranţa sau răutatea câtorva care, la porunca lui, s-ar declara jigniţi. Şi astfel, ca să nu-i piardă pe cei dintâi, umflă peste măsură primejdia şi le-o bagă în ochi acestora din urmă, pe care oricum îi duce la pierzanie prin alte multe mii de căi. Cu toate că, aşa cum ziceam, eu nu cunosc pe nimeni care să fie atât de strâmb încât să scoată pagubă din a şti că Domnul e bun cu prietenii săi, ori din a şti cât de bun este El, ori din a cunoaşte pe ce căi se pot apropia sufletele de El, adică temeiul şi miezul scrierilor de faţă.

Mă feresc de aceia care râvnesc a-i aduce pe toţi după sine, şi nu îngăduie nimic din ce nu poruncesc ei, şi caută să şteargă autoritatea oricărui lucru ce nu porneşte din judecata lor. Acestora nu doresc eu să le fac pe plac, căci se naşte greşeala lor din propria voinţă şi nicicum nu se vor mărturisi mulţumiţi. Dar vreau să-i rog pe ceilalţi să nu le dea atenţie, că nu o merită.

Doar asupra unui lucru voi insista aici, căci e nevoie de asta, şi anume că sfânta maică, vorbind despre rugăciunea numită de linişte, dar şi de alte rugăciuni de grad mai înalt, şi tratând despre anumite daruri pe care le face Domnul sufletelor, în multe părţi din cărţile acestea obişnuieşte ea să spună că sufletul se află în Domnul, şi că împreună se înţeleg, şi că doar sufletelor de încredere alege Domnul a le vorbi, şi alte asemenea.

Dar să nu înţeleagă nimeni din asta că ar socoti ea drept sigure harul divin şi îndreptăţirea la cei dedicaţi rugăciunii, şi nici la alţii, oricât de sfinţi ar fi. Căci numai cei cărora le dezvăluie Domnul harul său pot fi siguri de a-l fi primit. Maica însăşi, care s-a bucurat de toate câte zice în cărţi, şi încă de şi mai multe de care nu zice, scrie undeva aceste cuvinte ale sale: *Dară ce nu se poate îndura, Doamne, este să nu pot şti cu încredere deplină dacă te iubesc şi dacă dorinţele mele sunt primite dinaintea Ta*[21]. Vrea doar să zică ceea ce este adevărul curat – anume, că sufletele, în aceste exerciţii, îl simt pe Domnul prezent şi făcător de mult bine,

[20] *Flp.* 1:28.

[21] „Y lo que no se puede sufrir, Señor, es no poder saber cierto si os amo, y si son aceptos mis deseos delante de Vos" (*Camino de perfección*, 42.2), în Santa Teresa de Jesús (2015: 416), traducerea mea.

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

căci El le îmbucură şi le luminează, dându-le poveţe şi desfăturilăuntrice. Tot astfel zice că, deşi darurile Domnului sunt mari şi, adesea, ori vin odată cu harul ce îndreptăţeşte, ori se îndreaptă către acesta, totuşi nu reprezintă prin ele însele harul în sine, nici nu se nasc şi nici nu se adună totdeauna în el. Aşa cum se vede în profeţie, harul poate coborî şi asupra celui aflat în necurăţie, iar aici e limpede că Domnul însuşi îi vorbeşte, chiar de nu se ştie dacă îl şi îndreptăţeşte. Şi de fapt, Domnul nu îl îndreptăţeşte atunci, cu toate că îi vorbeşte şi îl învaţă.

Iar de acest lucru se va ţine seama în toată învăţătura comună. În ce o priveşte anume pe maică, e cu putinţă ca, după ce a scris cuvintele de mai înainte (le-am pus şi eu), să fi avut o revelaţie personală şi o confirmare a propriului har. Lucru care, aşa cum nu e potrivit să se afirme a fi sigur, tot astfel, e nedrept să fie negat cu încăpăţânare. Căci au fost foarte mari virtuţile cu care Domnul a înzestrat-o şi la fel de mari darurile ce i le-a făcut în anii din urmă, după cum dau a înţelege unele lucruri scrise de ea în cărţi. Însă din toate câte s-au petrecut înlăuntrul sufletului ei, în mod fericit şi printr-un dar aparte, nimeni nu va face regulă generală.

Acum, lămurite fiind acestea, rămân slobozite de piedici scrierile ei toate. Căci după câte pot eu judeca şi spera, vor fi la fel de folositoare altor suflete pe cât se vede că au rodit în Cuvioşiile Voastre, care aţi crescut şi vă hrăniţi cu ele.

Rogu-vă din adâncul inimii să vă amintiţi de mine în toate sfintele voastre rugăciuni.

În San Felipe de Madrid, 15 septembrie 1587.

BIBLIOGRAFIE

A. Ediţii de autor şi traduceri

AUGUSTIN, *De magistro* = Sfântul Augustin, *De magistro*, ediţie bilingvă, traducere de Mihai Rădulescu şi Constantin Noica, introducere de Lucia Wald, Bucureşti: Editura Humanitas, 1994.

B.ENG. = *The Holy Bible*, în *www.bible.com* [20.11.2019].

BIBL.CERVANTES = Biblioteca Virtual „Miguel de Cervantes", în *www.cervantesvirtual.com* [20.11.2019].

BRC = *Biblia Romano Catolică*, în *http://bibliacatolica.ro* [20.11.2019].

Fray Luis de León 1944 = Fray Luis de León, *Obras completas castellanas*, edición revisada y anotada por el Rdo. P. Félix García, O. S. A., Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 1944.

Fray Luis de León 1988 = Fray Luis de León, *Viaţa retrasă. Înălţarea. Sonet în Atlas de sunete fundamentale*, antologie, prezentări, traduceri şi postfaţă de Ştefan Aug. Doinaş, Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1988.

Fray Luis de León 2002 = Fray Luis de León, *Semnificaţia numelor lui Cristos*, traducere de Aurica Brădeanu şi Simona Catrinel Avarvarei, prefaţă şi note de Aurica Brădeanu, Iaşi: Editura Cronica, 2002.

Fray Luis de León 2004 = Fray Luis de León, *Soţia desăvîrşită*, traducere, introducere şi note de Aurica Brădeanu, Iaşi: Editura Cronica, 2004.

Fray Luis de León 2006 = Fray Luis de León, *Poezii*, traducere de Aurica Brădeanu şi Ligia Brădeanu, prefaţă şi note de Aurica Brădeanu, Iaşi: Editura Cronica, 2006.

Fray Luis de León 2012 = Fray Luis de León, *Comentariu la cartea lui Iov*, traducere de Aurica Brădeanu, Iaşi: Editura Testimonium, 2012.

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)

Fray Luis de León 2013 = *Comentariu la Cântarea Cântărilor*, traducere de Aurica Brădeanu şi Ligia Brădeanu, notă asupra ediţiei de Aurica Brădeanu, Iaşi: Editura Testimonium, 2013.
Santa Teresa de Jesús 2002 = Santa Teresa de Jesús, *Obras completas*, edición de Tomás Álvarez, Madrid: Editorial Espiritualidad, 2002.
Santa Teresa de Jesús 2015 = Santa Teresa de Jesús, *Obras completas*, edición de Efrén de la Madre de Dios, O. C. D. y Otger Steggink, O. CARM., Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 2015.
Sfânta Tereza din Ávila 1994 = Sfânta Tereza din Ávila, *Cartea vieţii mele*, traducere de Christian Tămaş, prefaţă de Valeriu Gherghel, Iaşi: Editura Institutul European, 1994.
Sfânta Tereza din Ávila 1995 = Sfânta Tereza din Ávila, *Drumul perfecţiunii*, traducere şi note de Christian Tămaş, Iaşi: Editura Ars Longa, 1995.
Sfânta Tereza din Ávila 1996 = Sfânta Tereza din Ávila, *Poesías/Poezii. 31 de poeme mistice*, ediţie bilingvă, introducere, note şi traducere de Viorica S. Constantinescu, Iaşi: Editura Institutul European, 1996.
Sfânta Tereza din Ávila 1998 = Sfânta Tereza din Ávila, *Întemeierile*, ediţie îngrijită şi traducere de Christian Tămaş, Iaşi: Editura Ars Longa, 1998.
Sfânta Tereza din Ávila 2007 = Sfânta Tereza din Ávila, *Castelul interior*, studiu introductiv şi note de P. Tomás Álvarez, traducere de Christian Tămaş, Iaşi: Editura Ars Longa, 2007.
Teresa de Jesús 2015 = Teresa de Jesús, *Libro de la vida*, Prólogo de Joseph Pérez, edición de Hitos Hurtado, Madrid: Editorial EDAF, 2015.

B. Literatură secundară

Álvarez, Tomás, 1984, „Fray Luis de León y santa Teresa. El profesor salmantino ante la monja escritora", în *Santa Teresa y la literatura mística hispánica. Actas del I Congreso Internacional sobre santa Teresa y la mística hispánica*, Manuel Criado de Val (ed.), Madrid: EDI-6.
Călinescu, George, 1965, *Impresii asupra literaturii spaniole*, Bucureşti: Editura pentru Literatură Universală.
Courcelles, Dominique de, 1993, *Thérèse d'Avila, femme d'écriture, femme de pouvoir dans l'Espagne du Siècle d'Or*, Grenoble: Editions Jérôme Millon.
Drîmba, Ovidiu, 1994, *Istoria culturii şi civilizaţiei*, vol. IV, Bucureşti: Editura Ştiinţifică.
Dulphy, Anne, 1992, *Histoire de l'Espagne*, Paris: Hatier.
Dumas, Felicia, 2014, *Le Religieux: Aspects traductologiques*, Craiova: Editura Universitaria.
Eliade, Mircea, 1991, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol. III, Bucureşti: Editura Ştiinţifică.
Ferrier, F., 1989, *Saint Augustin*, Paris: PUF.
García de Cortázar, Fernando/ González Vesga, José Manuel, 2005, *Breve historia de España*, Madrid: Alianza Editorial.
García de la Concha, Víctor, 2004, *Al aire de su vuelo*, Barcelona: Galaxia Gutenberg.
García de la Concha, Víctor/ San José Lera, Javier (ed.), 1996, *Fray Luis de León. Historia, humanismo y letras*, Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca.
Pérez, Joseph, 2007, *Teresa de Ávila y la España de su tiempo*, Madrid: Editorial Algaba.
Pérez, Joseph, 2015, *Prólogo*, în *Teresa de Jesús – Libro de la vida*, Madrid: Editorial EDAF.
Thompson, Colin P., 1995, *La lucha de las lenguas. Fray Luis de León y el Siglo de Oro en España* („Colección de estudios de lengua y literatura Estudios de lengua y literatura"), Junta de Castilla y León (trad.), Valladolid: Consejería de Educación y Cultura.

BDD-A32161 © 2019-2020 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:59:20 UTC)